

Amalthea

ANALÝZA POTŘEB A NÁVRHY OPATŘENÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH DĚTÍ PRO MĚSTO CHRUDIM

**fond
pro NNO**

NROCS
Nadace rozvoje občanské společnosti

**nadace
partnerství**
| LIDÉ A PŘÍRODA

ICELAND
LIECHTENSTEIN
NORWAY
**eea
grants**

Tento dokument vznikl v rámci projektu Amalthea z.s. Učíme se společně. Podpořeno grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.

www.fondnno.cz a www.eeagrants.cz

ÚVOD

Období předškolního věku je z pohledu vývoje člověka jedním z nejdůležitějších. V tomto období se dítě vyvíjí nejrychleji. Významným mezníkem v životě dítěte se stává vstup do mateřské školy, jelikož účast v předškolním vzdělávání je jedním z hlavních předpokladů pro zvládnutí primárního vzdělávání. Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte, podílí se na jeho zdravém citovém, mentálním a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, hodnot a mezilidských vztahů. Je etapou, v níž dítě získává především sociální zkušenosti, základní poznatky o životě kolem sebe a první podněty pro pokračující vzdělávání i celoživotní učení. Pokud se některé dítě neúčastní předškolního vzdělávání, může to mít negativní důsledky pro jeho zapojení do základního vzdělávání, jeho budoucí kariéru a celkové uplatnění ve společnosti. Právě děti ze sociálně znevýhodněného prostředí často vypadávají ze systému předškolního vzdělávání a následně nastupují na základní školy s velkými znevýhodněními a bez potřebné podpory.

Cílem tohoto dokumentu je nabídnout opatření, jak zlepšit možnosti začlenění sociálně znevýhodněných dětí předškolního věku do hlavního vzdělávacího proudu. Součástí dokumentu je popis současné situace v Chrudimi týkající se předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí a návrh aktivit zaměřených na podporu předškolního vzdělávání těchto dětí. Při tvorbě těchto doporučení jsme vycházeli z vlastních zkušeností z přímé práce s dětmi a jejich rodiči v rámci Předškolního klubu Amálka a z informací, které jsme získali od dalších spolupracujících institucí ve městě.

Věříme, že tento materiál pomůže městu Chrudim systémově a efektivně řešit problematiku předškolního vzdělávání dětí, které jsou ohroženy budoucím školním neúspěchem. Všechna navrhovaná opatření by se mohla stát stěžejními pilíři funkčního systému péče o tyto děti a v budoucnu mohou sloužit jako inspirace při snaze zapojit do předškolního vzdělávání i ty děti, které na něj současnosti nedosáhnou.

SITUACE V CHRUDIMI

Dle Závěrečné hodnotící zprávy Individuálního projektu Pardubického kraje „Podpora integrace příslušníků sociálně vyloučených romských lokalit v Pardubickém kraji II“ je odhadovaný počet sociálně vyloučených Romů na území Chrudimi okolo 300. V rámci města Chrudim lze identifikovat dvě lokality, které je možné označit jako sociálně vyloučené, respektive splňující některé znaky, které se s problematikou sociálního vyloučení pojí. Jedná se o lokalitu pod nádražím (bloky domů okolo ulice Revoluční) a lokalitu městské ubytovny v ulici Tovární. Ve městě dochází vlivem ekonomické krize k nárůstu počtu sociálně potřebných obyvatel a počtu předlužených domácností. V souvislosti s tímto negativním trendem se objevil fenomén komerčních ubytoven pro sociálně slabé, kde jsou velmi špatné podmínky pro výchovu dětí. Na kontrolu nebo regulaci těchto ubytoven nemá město účinný nástroj, hrozí tak nekontrolovaný vznik sociálně vyloučených lokalit. Děti vyrůstající v tomto prostředí jsou značně znevýhodněny ve smyslu nedostatku podnětů pro rozvoj znalostí, dovedností a návyků nezbytných pro úspěšný vstup do základní školy.

Město Chrudim má vypracován Strategický plán rozvoje města (do roku 2030) a koncepci základního školství v Chrudimi (do roku 2014). O vzdělávání dětí ze sociálně vyloučeného prostředí se v nich však samostatně nehovoří. Předškolnímu vzdělávání se věnuje pouze Akční plán odboru sociálních služeb v oblasti péče o rodinu v bodě „rozšiřování programu práce v sociálně aktivizační službě pro rodinu s dětmi“, konkrétně „pomoc při rozvoji dětí předškolního i školního věku z rodin ohrožených sociálním vyloučením“. Samostatnou koncepci předškolního školství město vypracovanou nemá. Působnost školského odboru je dle definování náplně činností spíše v oblasti ekonomické a kontrolní.

Chrudim je zřizovatelem mateřských škol, základních škol, domu dětí a mládeže a základní umělecké školy. Veškeré kroky týkající se rozvoje MŠ a ZŠ má obec plně ve své kompetenci. Na území města se nachází šest mateřských škol. Ve dvou z nich MŠ (Strojařů a Svatopluka Čecha) jsou speciální třídy, které zajišťují předškolní vzdělávání pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. V Chrudimi v současné době fungují tři předškolní kluby pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, které připravují děti na vstup do základních škol. V roce 2008 se v mateřských školách ve městě začal výrazně projevit demografický boom dětí v předškolním věku. Město na to reagovalo v roce 2010 rozšířením stávající kapacity o nové dvě třídy. I přesto je z demografického vývoje zřejmé, že počty dětí v mateřských školách dosahují v současné době vrcholu. Kapacita všech šesti mateřských škol zřizovaných městem Chrudim je zpravidla každý rok naplněna. Poptávka obecně stále převyšuje nabídku. V důsledku toho mnoho dětí vypadává ze systému předškolního vzdělávání, zejména děti ze sociálně vyloučeného prostředí.

V současné době navštěvuje mateřské školy v Chrudimi jen minimum takto ohrožených dětí. Příčin je několik. Překážky existují jak na straně institucí (nepřipravenost na vzdělávání ohrožených dětí, úplata za předškolní vzdělávání a školní stravování, negativní zkušenosti některých ředitelek škol plynoucí z docházky „romských“ dětí, obavy, aby nevznikla „romská školka“), ale i na straně rodičů (pasivita rodičů, nezájem rodičů o vzdělávání dětí v hlavním vzdělávacím proudu, finanční situace rodin, špatná orientace v problematice předškolního vzdělávání - jak probíhají zápisy, platby apod., krizová situace v rodině, nedostatečná spolupráce se stávajícími institucemi, problémy s dopravou dětí do škol).

ANALÝZA POTŘEB A NÁVRHY OPATŘENÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNĚ ZNEVÝHODNĚNÝCH DĚTÍ

1) Identifikovaná potřeba: Nabídka dostatečné kapacity pro předškolní vzdělávání

Vzhledem k naplněné kapacitě mateřských škol zřizovaných městem Chrudim a zároveň existenci značně početné skupiny dětí, kterým se předškolního vzdělávání nedostává v žádné formě, navrhujeme následující **opatření**:

- zmonitorovat počet a kapacitu zařízení nabízejících dodatečné možnosti předškolního vzdělávání
- s touto informací pracovat tak, aby se dostala k rodičům, pracovníkům pedagogicko-psychologické poradny, pracovníkům sociálně právní ochrany apod., kteří s ní mohou dále pracovat ve snaze umístit dítě do zařízení, které mu předškolní vzdělávání poskytne
- vytvořit přehled alternativních možností předškolního vzdělávání pro relevantní aktéry (pedagogové/ředitelé mateřských a základních škol, pracovníci pedagogicko-psychologické poradny, pracovníci sociálně právní ochrany dětí), kteří mohou informovat rodiče o dalších možnostech vzdělávání, tak, aby se dětem dostalo potřebného vzdělání; cílem je seznámit všechny relevantní aktéry s těmito dodatečnými vzdělávacími možnostmi, informovat je o počtu, druhu a kapacitě těchto zařízení, a následně vytvořit katalog zařízení poskytující dodatečné vzdělávací příležitosti pro děti předškolního věku ve městě Chrudim s popisem podmínek, za jakých je mohou využívat

2) Identifikovaná potřeba: Systematický sběr dat o počtu dětí nezapojených do předškolního vzdělávání

Děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, které se neúčastní předškolního vzdělávání, jsou významně ohroženy budoucím školním selháním. V současné době však v Chrudimi neexistuje systematický sběr dat o počtu dětí nezapojených do předškolního vzdělávání. Děti vypadávající ze systému předškolního vzdělávání tak nejsou monitorovány a cíleně vyhledávány. Na obecní úrovni není nastaven systém včasné péče, který by identifikoval děti v předškolním věku ohrožené školní neúspěšností. Základní školy se tak při zápisech setkávají s nedostatečně zralým dítětem, které se neúčastní předškolního vzdělávání. Ve spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou pak nařizují odklad povinné školní docházky, ale již zpravidla neinformují orgány sociálně-právní ochrany dětí, a nedochází tak k žádné intervenci. Dítě do mateřské školy ani do jiného zařízení nenastoupí a k zápisu příští rok přichází opět nepřipravené.

Prioritou odboru školství v městě Chrudim by proto měla být včasná péče o tyto děti a podpora jejich vzdělávání. Za tímto účelem město Chrudim potřebuje mít přehled a aktuální informace o skutečném počtu dětí, které vypadávají ze systému předškolního vzdělávání, o rizikových skupinách z hlediska vysoké míry pravděpodobnosti budoucího školního neúspěchu (např. rizikové chování rodin, slabé sociální a vzdělanostní zázemí

rodičů, starší sourozenci již jsou na základní škole speciální). Tyto informace jsou zásadní pro možnost včasné intervence a pro nastavení kapacity možných preventivních opatření pro předcházení školnímu selhávání těchto dětí.

Opatření: Vytvoření systému sběru dat o počtu dětí vypadávajících ze systému předškolního vzdělávání

Ve spolupráci odboru školství s lokálními neziskovými organizacemi, mateřskými a základními školami by bylo vhodné zmapovat počet dětí, které se nedostanou do systému předškolního vzdělávání a nejsou tak připravovány na vstup do základní školy. Zároveň je také důležité zjišťovat důvody, proč se děti předškolního vzdělávání neúčastní. Sběr dat by měl být prováděn systematicky a v pravidelné periodicitě, výstupy bude třeba průběžně vyhodnocovat a dávat k dispozici všem zainteresovaným subjektům. Získaná data je třeba vnímat jako podklad pro vytvoření strategie začlenění těchto dětí do předškolní výchovy a zavedení preventivních a podpůrných opatření na podporu těchto dětí a jejich rodin. Tato data se mohou stát také významnou součástí situačních analýz do projektů a strategických dokumentů, či argumentem k posílení terénní práce odboru sociálních věcí i lokálních neziskových organizací (např. před zápisy do mateřských škol). Za tímto účelem doporučujeme rozšířit pravidelně sbíraná data od základních a mateřských škol o data potřebná pro výpočet počtu dětí nezapojených do předškolního vzdělávání v Chrudimi. Je potřeba získávat přehled o těchto datech:

a) sběr základních dat z mateřských škol:

- data o aktuální kapacitě míst ve všech MŠ (tato data průběžně evidovat)
- data ze zápisů do MŠ (kolik dětí se do MŠ přihlásilo, kolik jich nebylo přijato)
- data o dětech, které jsou v daném měsíci osvobozeny od plateb školného kvůli hmotné nouzi

b) sběr základních dat ze základních škol:

- data o dětech s odkladem školní docházky a dětech, které se nedostavily k zápisu do ZŠ
- data o počtu dětí, které nedocházely do žádného předškolního zařízení a z jakého důvodu

Pro upřesnění a kvalitní získávání dat bude důležité spolupracovat i s dalšími relevantními partnery (ÚP, OSPOD, NNO, ČSÚ, pediatři), od nichž můžeme získat následující data:

- od odboru evidence obyvatel data o aktuálním počtu dětí ve věku 3 - 5 let
- statistické údaje poskytnuté Krajským úřadem a ČSÚ
- od Úřadu práce - zjištění počtu rodin s dětmi ve věku 3 - 5 let, kterým jsou vypláceny dávky hmotné nouze (např. doplatek na bydlení) v režimu tzv. případů hodných zvláštního zřetele

- od OSPODu - počty rodin s dětmi ve věku 3 - 5 let, ve kterých je nařízen soudní dohled
- od pediatriů zjistit reálný počet dětí předškolního věku v Chrudimi, v rámci preventivních prohlídek ve 3 a v 5 letech věku zjistit, zda se dítě účastní předškolního vzdělávání

Za tímto účelem by bylo vhodné stanovit na odboru školství osobu odpovědnou za činnosti související se sběrem relevantních datových údajů od relevantních subjektů, jejich zpracování a následné průběžné aktualizace údajů. Tento pracovník by shromažďoval data ve stanovené struktuře a četnosti, zpracovával analýzu a vše následně předával k využití relevantním subjektům, kteří mohou poskytnout včasnou péči a podporu ohroženým dětem (MŠ, ZŠ, NNO, školský a sociální odbor).

3) Identifikovaná potřeba: Systémová komunikace ohledně problematiky předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí

V Chrudimi je tematika vzdělávání dětí ohrožených školním neúspěchem (zejména dětí se sociálním znevýhodněním) probírána jen okrajově, a to v případě nutnosti řešení aktuálně vzniklých situací. Oblast vzdělávání těchto dětí není nijak ošetřena a není vytvořena trvalá platforma pro systémovou komunikaci napříč odbory a institucemi, kterých se tato problematika týká – sociální odbor, školský odbor, mateřské školy, základní školy, PPP, NNO.

Spolupráce odboru školství a sociálního odboru města Chrudim je v mezích potřeb dobrá, ale vzájemné kontakty nevyhledávají, pokud to není nutné (řeší především přestupky za celý bývalý okres). Společné plánování péče o děti z ohrožených rodin neprobíhá. Je proto potřeba zavést systematickou komunikaci a spolupráci relevantních institucí pro zajištění komplexního přístupu k řešení problémů dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Město by v rámci řešení problematiky předškolního vzdělávání mělo pravidelně komunikovat se zástupci všech relevantních subjektů v oblasti vzdělávání, a to buď individuálně, nebo pomocí pravidelných setkání. Ve spolupráci s partnery zpracovávat a pravidelně aktualizovat nastavení systému cílené podpory pro rodiny ohrožené sociálním vyloučením. Cílem těchto aktivit je propojení sociálních a vzdělávacích služeb a nastavení systému včasné péče o děti, které jsou ohroženy budoucím školním selháním.

Opatření: Pravidelná setkávání pracovní skupiny odborníků na oblast předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí

Navrhujeme vznik platformy pro pravidelné setkávání skupiny zainteresovaných odborníků a aktérů v předškolním vzdělávání v Chrudimi za účelem zjištění potřeb všech zainteresovaných stran v této problematice a rozvoje školství v Chrudimi s důrazem na posílení „proinkluzivního“ vzdělávání ve městě. Tato platforma by mohla probíhat formou pravidelných setkání zástupců města (školského a sociálního odboru), vedení mateřských a základních škol, zástupců pedagogicko-psychologické poradny a

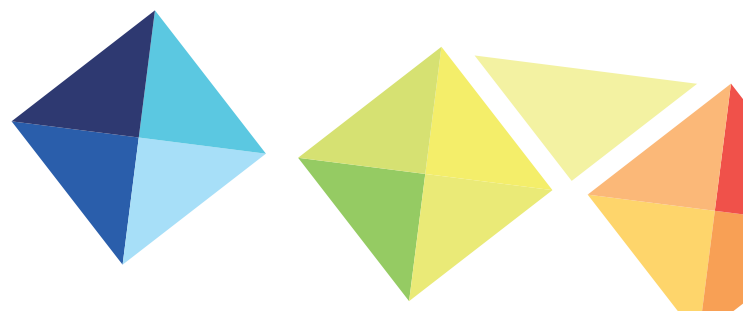
nestátních neziskových organizací zaměřených na práci s rodinami a dětmi. Cílem komunikace by mělo být jednak vytváření dlouhodobé koncepce vzdělávání ve městě, jednak navržení koncepce systematické a udržitelné podpory předškolního vzdělávání dětí ohrožených školním neúspěchem. V rámci těchto aktivit by se řešily aktuální problémy, zejména s ohledem na realizaci opatření napomáhajících k podpoře vzdělávání u dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí, a to jak předškolního, tak školního věku.

4) Identifikovaná potřeba: Nastavení systému motivace a podpory rodin, kde by děti mohly být ohroženy školním neúspěchem

Za nedocházením dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí do mateřských škol ve většině případů nestojí často předpokládaný nezájem o předškolní vzdělávání, ale spíše nedůvěra v majoritní instituce, které rodiče nepovažují z mnoha důvodů za bezpečné. Významný vliv má neznalost prostředí či neporozumění fungování běžné mateřské školy ze strany rodičů. Z našich zkušeností vyplývá, že většina rodičů se neorientuje v tom, jaké mateřské školy se ve městě nacházejí, či jak a kdy do nich mohou své dítě přihlásit. Nevědí, co je třeba udělat pro to, aby jejich dítě mohlo mateřskou školu navštěvovat, a také co je jejich náplní činnosti. I přesto, že všechny mateřské školy v Chrudimi mají své internetové stránky, na kterých zveřejňují informace o programu, dnech otevřených dveří či zápisu do mateřské školy, rodiče ze sociálně znevýhodněného prostředí tohoto informačního kanálu téměř vůbec nevyužívají.¹

Zdrojem informací o předškolním vzdělávání je tak především rodina, přátelé či vlastní (často negativní) zkušenosti. V důsledku takto omezeného informačního kanálu dochází k šíření omezených a často mylných informací o konkrétních mateřských školách či předškolním vzdělávání obecně. Na základě negativních informací zkušeností rodičů či jejich blízkého okolí mají rodiče obavy nechat své dítě po velkou část dne v péči někoho „cizího“. U vícečetných rodin navíc matky necítí potřebu dítě odtrhávat z rodinného kruhu, kde je zpravidla v domácnosti vždy přítomen někdo, kdo se o dítě v případě potřeby postará (rodičovská dovolená, přítomnost příbuzných, nezaměstnanost). Docházka do mateřské školy je proto často rodiči vnímaná jako zbytečná. Dle našeho názoru je proto potřeba připravit a realizovat aktivity, které povedou k systémové motivaci a podpoře rodin ze sociálně znevýhodněného prostředí v oblasti předškolního vzdělávání. Za tímto účelem navrhneme následující opatření.

¹ Jen některé z rodin vlastní počítač a připojení k internetu.

Opatření č. 1: Vytvoření funkčního systému předávání informací o předškolním vzdělávání rodinám ze sociálně vyloučeného prostředí

Vytvořit systém motivace a dostatečné informovanosti rodičů o předškolním vzdělávání dětí ohrožených školním neúspěchem v Chrudimi. Cílem činnosti je realizace informačních aktivit zaměřených na rodiče, aktivit, které povedou k větší orientaci rodičů v systému předškolního vzdělávání a zároveň i k větší motivaci pro vzdělávání jejich dětí. Je potřeba jednat s relevantními aktéry a nastavit systém, jakým budou dané informace rodinám předávány. Cílem by měla být změna postojů rodičů ke vzdělávání a potřebám dítěte tak, aby rodiče pochopili význam předškolního vzdělávání a vytvořili mu co nejlepší podmínky pro učení a rozvoj. Doporučujeme následující:

a) informování o významu předškolního vzdělávání a roli mateřské školy ve vzdělávání

- využívání terénní práce pro pozitivní ovlivňování rodičů (rodinám mohou s výběrem vhodného předškolního zařízení pomoci např. pracovníci OSPOD či pracovníci NNO)
- organizace přednášek a seminářů pro rodiče s cílem rozvíjet rodičovské kompetence ve výchově dětí předškolního věku, zvýšit zájem o předškolní vzdělávání a motivovat k aktivnímu zapojení rodičů do vzdělávání svých dětí

b) informování zaměřené na zápisy do mateřských škol

- informace o termínech zápisů do mateřských škol, potřebných dokumentech k zápisu, podmínkách a pozitivěch předškolního vzdělávání

c) informování o možnostech řešení finančních problémů spojených s docházkou do mateřských škol

- možnosti při placení školného (odpuštění, snížení)
- informace o alternativních možnostech v rámci mateřských škol, např. docházka pouze dopoledne, hrazení stravného den předem apod.

d) informování o dalších možnostech

- informace o alternativních příležitostech, jakými mohou být předškolní kluby či přípravné ročníky
- využívání dodatečných služeb (např. školní psycholog, mateřská centra, NNO)
- informace o specializovaných pracovištích a konkrétních formách pomoci, kterou nabízejí (lze doplnit také např. o pomoc s domlouváním termínu návštěvy, zajištěním doprovodu)

Opatření č. 2: Podpora úzké spolupráce škol s poskytovateli sociálně aktivizačních služeb

Pro motivaci rodičů je velice důležitá intenzivní spolupráce s rodiči dětí a podpora nejbližšího sociálního okolí dítěte. Pracovníci mateřských a základních škol však pro to nemají dostatek prostoru, času ani personálních kapacit. Proto je dle našeho názoru důležité navázat bližší spolupráci mezi školami a poskytovateli sociálně aktivizačních

služeb, kteří mají zkušenosti a prostor pro spolupráci s rodinami ze sociálně znevýhodněného prostředí. Pracovníci neziskových organizací či OSPOD často pracují s dítětem i jeho rodiči přímo v rodině a dobře tak znají prostředí, ve kterém děti vyrůstají i problémy, které rodina řeší. Díky pravidelné spolupráci k nim mají často rodiče důvěru a snáze se motivují k rozvíjení schopností a dovedností svého dítěte. Učitelé naopak dobře znají konkrétní potřeby dítěte v oblasti vzdělávání a výchovy. Díky užší spolupráci učitelů a pracovníků NNO vznikne více prostoru pro motivaci rodičů, jejich zapojování do aktivit týkajících se výchovy a vzdělávání jejich dětí a vysvětlování konkrétních problémů týkajících se vzdělávání dítěte. Pracovníci sociálně aktivizačních služeb mohou v rámci individuální práce s rodinou navázat na práci učitelů a zaměřit se na to, na co není tolik času v mateřské či základní škole. Zároveň také mohou usnadnit komunikaci mezi školou a rodiči dětí, jež je často znesnadněna předsudky a nepřesnými informacemi jak na straně rodičů, tak na straně škol.

Sociální pracovníci dále mohou školám pomoci v případě problému s docházkou dítěte do školy. Pravidelná docházka do mateřské či základní školy je velkým problémem mnoha dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Za nedocházením dětí do škol ve většině případů nestojí často předpokládaný nezájem o předškolní vzdělávání, ale spíše nedůvěra v majoritní instituce, rodinné či finanční problémy rodičů. Rodiče často mají snahu své děti do školy vodit pravidelně a včas. Tato snaha však selhává při řešení každodenních situací. Na základě našich zkušeností lze určit několik hlavních faktorů ovlivňujících častou absenci dětí ve škole a jejich nepravidelnou docházku. V mnoha případech jde o objektivní důvody jako je nemoc dítěte, rodiče či jiného člena rodiny, návštěva lékaře, jednání na úřadech, atd. Rodičům často komplikuje situaci také to, že mají další děti – některé vodí do mateřské nebo základní školy do vzdálenějších míst ve městě a pokud musí ještě s dalším sourozencem k lékaři, je pro ně těžké toto vše skloubit. Dalším faktorem jsou finanční problémy – někdy se stává, že rodiče nemají peníze na autobus či na svačinu pro dítě a raději tedy dítě do školy nepřivedou. Také se stává, že když rodina zaspí, dítě už do školy nejde ten den vůbec. Často je to však i nechuť dětí i rodičů brzy ráno vstávat či jít do klubu v nepříznivém počasí. Je třeba si uvědomit, že rodiče dětí docházejících do školy jsou často dlouhodobě nezaměstnaní či na rodičovské dovolené, tudíž je pro ně obtížné dodržovat režim související s pravidelnou docházkou dítěte. Sociální pracovníci tak díky individuální práci s rodinou mohou rodiče motivovat k tomu, aby děti do školy vodili pravidelně, aby je včas omlouvali v případě nemoci či jiného důvodu absence.

Opatření č. 3: Adaptační aktivity

Děti, které se neúčastní předškolního vzdělávání, mnohdy nepoznaly jiný dětský kolektiv, nemají proto představu, jaké to v běžné školce je, co je tam čeká. I rodiče mají často mnoho předsudků a obav, co vše by mohlo bránit spokojenosti jejich dítěte v běžné MŠ nebo ZŠ. Z tohoto důvodu navrhuje podporovat spolupráci mezi mateřskými školami a předškolními kluby pro děti ze sociálně znevýhodněného prostředí. V rámci této spolupráce doporučujeme organizování tzv. adaptačních dnů, kdy pracovníci klubu chodí s dětmi do školek a účastní se denního programu školky s ostatními dětmi nebo společných mimořádných akcí např. společného zpívání, divadelních představení, akcí typu Mikulášská besídka, Masopust apod. Děti tak mají možnost získat nové podněty a nové kamarády a tím se pomalu seznámit s pro ně neznámým prostředím. Díky tomu ztrácejí počáteční nejistotu a obavy. Z našich zkušeností vyplývá, že tyto adaptační dny jsou velice přínosné. Děti se seznámí s prostředím a režimem školky, dětmi a učitelkami. Při nástupu do školky pak nejdou do zcela neznámého prostředí a tento přechod je pro ně o něco jednodušší. I pro rodiče je pak snadnější, dát dítě do školky, když vidí, že dítě zná školku, učitelku i některé děti. Rodiče dětí ze sociálně vyloučených rodin mnohdy mají obavy, jak s jejich dětmi bude v mateřských školách jednáno, zda nebudou diskriminovány. Právě díky společně sdíleným zážitkům z adaptačních návštěv v mateřských školách se tyto bariéry daří alespoň trochu odbourávat.

Cílem tohoto opatření je vytvoření funkčních adaptačních nástrojů, které pomáhají rodičům překonávat počáteční obtíže spojené s nástupem do MŠ. Jedná se o takové aktivity, které přiblíží rodičům a jejich dětem prostředí mateřských škol a zároveň budou podporovat pedagogy a vedení školek při vzdělávání dětí ohrožených školním neúspěchem a při komunikaci s rodinami těchto dětí. Tyto aktivity by napomáhaly dětem při zvykání na prostory MŠ a větší dětský kolektiv. Adaptační dny by bylo vhodné doplnit také o aktivity, jichž by se s dětmi účastnili také rodiče, např. výlety, besedy, workshopy a další akce jednotlivých mateřských škol. Toto navrhované opatření je třeba projednat s vedením mateřských škol, prodiskutovat možnosti a formu jejich uskutečnění tak, aby nenarušovaly běžný průběh denního programu školky. Následně by bylo vhodné ve spolupráci se zástupci jednotlivých institucí zpracovat materiál s popisem jednotlivých adaptačních nástrojů.

Na tyto aktivity by měla navazovat další **opatření, která budou podporovat rodiče v průběhu docházky** jejich dětí do mateřských škol, např. spolupráce se sociálními službami zaměřenými na podporu rodin, možnost docházet do MŠ pouze v dopoledních hodinách apod.

Opatření č. 4: Vybudovat funkční systém podpory pro předškolní děti a děti s odkladem školní docházky

Cílem opatření je podpora dětí, které dostaly odklad povinné školní docházky a doposud žádné předškolní vzdělávání neabsolvovaly (příp. jen po zanedbatelnou dobu). Dále je třeba zkoordinovat spolupráci v oblasti zajištění kapacit pro odkladové děti. Tyto děti by měly mít zajištěné předškolní vzdělávání, aby se situace další rok neopakovala.

V rámci setkání zástupců odboru školství, odboru sociálních věcí, PPP, NNO, základních a mateřských škol je nutné společně projednat, co se již pro „odkladové“ děti ve městě dělá, formou brainstormingu hledat možnosti další podpory, nastavit pravidla pro zajištění kvalitního předškolního vzdělávání pro odkladové děti, vymezit si hranici motivace/represe vůči rodinám těchto dětí v případě nespolupráce tak, aby opatření nebylo kontraproduktivní a v neprospěch zmíněných dětí. Doporučujeme:

- projednat opatření s vedením města, odborem školství a odborem sociálních věcí
- spolupráce s PPP v oblasti zajištění kvalitního vyšetření a posudků
- zajištění podpůrných opatření ze strany města (např. odpuštění či snížení stravného v MŠ)
- spolupráce s NNO – v případě naplněnosti běžných MŠ využívat možnosti docházky do předškolních klubů, zajištění nových služeb – např. dobrovolníci, doučování, odpolední předškolní klub
- zapojení odborníků (asistenti, speciální pedagogové atd.)
- možností je v rámci spolupráce se základními školami zřídit přípravný ročník pro děti s odkladem školní docházky

Opatření č. 5: Nastavit systém nástrojů, které by napomohly rodičům překonávat počáteční obtíže spojené s nástupem do ZŠ

Významným faktorem úspěchu dítěte v základní škole je také schopnost rodičů komunikovat se školou a třídním učitelem dítěte – což se ve většině případů neděje, rodiče se školou spíše nekomunikují a to se odráží především v účasti na třídních schůzkách. Důvodů je více, nejčastějším je nedůvěra rodičů ke škole jakožto instituci nebo nedorozumění v komunikaci s učitelem dítěte. Rodiče stojí v případě těžkostí dětí ve škole zpravidla nekriticky na straně dětí a neumějí adekvátně reagovat na vzniklý problém. Neznalost standardních postupů při řešení určitých situací ve vztahu ke škole ze strany rodičů, následně může vést k prohloubení nepochopení mezi školou a rodiči. Dalším z faktorů neúspěchu je špatná orientace rodičů ve vzdělávacím systému jako takovém. Rodiče neumějí využívat informačních kanálů o vzdělávacích institucích (dny otevřených dveří, internet, odborné časopisy, atd.) ani širších nerodinných sítí mimo komunitu (knihovny, dětské či rodičovské kluby, domy dětí a mládeže). Z našich zkušeností vyplývá, že rodiče často mají o vzdělávání svých dětí zájem a s učením se jim snaží pomoci, avšak nemohou, protože látce sami nerozumějí. S tím souvisí také to, že v rámci rodinám známého prostředí v podstatě neexistují pozitivní vzory, které by zájem rodičů o vzdělání umocnily. K nerovnostem ve schopnostech dítěte se tak přidávají ještě

nerovnosti v kompetencích rodiny. Úspěšnost dítěte ze sociálně znevýhodněného prostředí ve škole značně ovlivňuje také míra podpory, těchto dětí ze strany školy. Jsme si však vědomi, že učitelé nemají dostatek času a prostoru pro bližší komunikaci s rodiči ohledně školního prospěchu dítěte. Z tohoto důvodu navrhujeme zavedení užší spolupráce mezi učiteli základních škol a sociálními pracovníky, kteří pracují s rodinou. Tito pracovníci by mohli pomáhat při komunikaci rodičů se školou, respektive třídním učitelem dítěte o tom, jak dítě zvládlo nástup školní docházky, jaký je jeho školní prospěch, popřípadě s čím by potřebovalo pomoci. Dále doporučujeme podporu služeb typu doučování, napomáhající dítěti při školní přípravě, které poskytují některé neziskové organizace.

5) Identifikovaná potřeba: Efektivní využívání podpůrných a odborných služeb ze strany základních a mateřských škol

Zařazování dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu a společné vzdělávání dětí s různými potřebami klade zvýšené nároky na školní prostředí, pomůcky a lidské zdroje. Každá škola, která inkluzivní myšlenky pouze nedeklaruje, ale snaží se je realizovat, se ihned setká s faktem, že finance, na které má zákonný nárok, de facto v plné míře nedostává. Platná legislativa zaručuje všem dětem bez ohledu na jejich původ, mateřský jazyk, postižení nebo znevýhodnění právo vzdělávat se ve škole hlavního vzdělávacího proudu v místě bydliště. V praxi však školy hlavního proudu většinou nejsou připravené se znevýhodněnými dětmi pracovat, a tyto děti se dostávají do škol speciálních a praktických, mimo jiné proto, že ty „běžné“ nemají peníze na zajištění adekvátní podpory (asistenty pedagoga, vzdělávání pro učitele, školní kluby apod.).

Město Chrudim se v současné době systematicky nevěnuje fundraisingu v oblasti neinvestičních projektů v oblasti školství. Většina základních a mateřských škol má s čerpáním dotačních fondů malé nebo žádné zkušenosti. Nezkušenost s projektovou přípravou a administrativou a pracovní vytíženost pedagogického personálu vede mj. k obavám se projektových výzev vůbec účastnit, popř. k nesystematickému získávání prostředků, případně k potížím v realizační fázi projektů. Město Chrudim dle našeho názoru potřebuje zajistit nejen realizaci podpůrných a odborných služeb, které reagují na potřeby ohrožených dětí a jejich rodičů, ale též na potřeby pedagogů a vedení mateřských škol či jiných předškolních zařízení. Mezi tyto aktivity lze zařadit např.:

- zajištění asistentů pedagoga v MŠ
- podporu při spolupráci s rodinou ze strany školních asistentů
- zajištění odborných pedagogických pracovníků (psycholog, speciální pedagog) v MŠ
- zajištění vzdělávání pedagogů v oblastech práce s ohroženými dětmi (např. vzdělávání na téma komunikace s rodiči, práce s ohroženými dětmi, rozvoj proinkluzivních kompetencí)

- možnosti využití jiných (v současné době neobvyklých) nástrojů, např. skupinová (případně individuální) supervize; koučink, sdílení dobrých praxí, návštěvy jiných zařízení apod.

Opatření: Projektové poradenství pro mateřské školy, základní školy a další instituce zaměřené na vzdělávání v Chrudimi

Zvýšení objemu finančních prostředků pro základní a mateřské školy z dotačních výzev Evropského sociálního fondu, výzev MŠMT apod. nabízí možnost, jak vytvořit kvalitnější podmínky pro vícezdrojové financování škol a pro jejich postupnou transformaci na školy moderního inkluzivního typu. Za tímto účelem je třeba vytvořit na relevantních odborech dostatečné personální a odborné kapacity zaměřené na fundraising „měkkých projektů“ pro oblast vzdělávání a pro koordinaci a podpory při vyhledávání, přípravě a realizaci projektových výzev. Tito pracovníci by školám napomáhali při získávání finančních zdrojů z velkých operačních programů, a radili, jak tyto projekty řídit a administrovat.

Dílčím cílem tohoto opatření je vytvoření školních projektových týmů a prohloubení znalostí a zkušeností pracovníků škol při získávání finančních zdrojů z velkých operačních programů.

